

ЖЕНСКИ СВЕТ.

ЛИСТ ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА.

ИЗЛАЗИ:

сваког 1. дана у месецу на целом табаку.

Цена је годишње 1 фор.; за Србију 2 $\frac{1}{2}$ дин.
Рукописи и претплата шаљу се на уредништво.

С Н О В И.

То ће тако можда бити,
А можда и не.
Дивота је, што се на то
И мислити сме!
З. Ј. Ј.

озна јесен већ настала,
Плаха дажда не престаје,
Облаци су скрили сунце,
Па га нема: да засјаје.
Север-ветар сетно пири,
Чудна му је тиха хука.
Мниш: природи најтужнију
Успаванку да певука.
Нека зиме! топла нам је,
Верна љубо, спретна соба;
Згрејао нас плам из срца.
Што се тако слажу оба!
Бог нам дао свега доста,
Па нас брига, јад не мори,
Не може нам добру вољу
И веселост да обори.
Грлимо се и љубимо,
Топећи се у тој сласти,
Па смо сретни, да не умем
И не да се ни искасти!
Од када смо своји, све нам
Лешне, драже, него пре...

То ће тако можда бити,
А можда и не!
Бесни, зимо! шта ме брига,
Кад сам поред топле пећи?!
Бог ми дао свега доста,
Не завидим туђој срећи!
Вече наста ... свршио сам
Свакидашњи већ посао.
Да не трошим залуд време,
Чиме бих се забављао?....
Зовнем љубу ... послушна је,
Па се одмах покорава —
И на бурни груди ми се
На мах створи њена глава.
О, како сам блажен тада!
Па јој гладим црну косу,
Што се тако обилато
По снежни јој недри осу,
А грљењу, пољупцима
Ка' да не ће бити краја.
То су чари и сладости
Земаљскога жића, раја!...
Но и опет машта беше,
Пусти снови ка' и пре.
Дивота је, што се на то
И мислити сме!

Ив. М. Поповић.

НАЈВЕЋА СРПСКА ДОБРОТВОРКА.

Добročинство је дело милости. Оно је хришћанска дужност, једна од највећих врлина човечанских. Добročинство је и карактерна црта словенског племена од вајкада, па карактерна црта и српскога народа.

Српски народ одликовао се од увек овом врлином. Толико дела милости, толи-

ко добročинства нема сарамерно ни у једном народу, колико у српском.

Док су у нашем народу још патријархални одношаји постојали, сиротица није пропадала, јер се село, општина, бринула за њу. Општинска моба јој је земљу узорала, моба јој је пиву посејала, моба јој је пожњела и свела, — једном речи било

је, ко је бригу водио и за онога, ко је био остављен у свету.

Добročинство дигло је поглавито народну културу код ове шаке српскога народа, који живи нешто у маси, нешто разасут у овим најсевернијим крајевима српског пребивалишта с ове стране Дунава и Саве. Тим добročинствима се сачувала, утврдила и ојачала свест народна.

Народ српски с ове стране Дунава и Саве има читав голем низ својих добротвора.

Но српско срце није само на овом крају тако пространо. Свуда, где српски народ живи, откуцај је тога срца снажан. И на страни, и у туђини, бије то срце топло за свој народ. Чак и на ладном северу руском не губи оно ништа од своје топлине.

И та љубав према своме, та милост према ономе, коме милости треба, не ограничава се само на извесне слојеве друштвене. У реду наших добротвора, има их сваке врсте и свакога положаја друштвеног, — почињући од ратара, који плугом плуџи и мотиком копа, па на више до највеће висине друштвеног положаја и светске моћи.

Најновија, „највећа српска добротворка“ јавља нам се баш из ладне, али посејске нам Русије, и управо са степеница царског руског престола.

Та највећа српска добротворка, то је некадања црногорска кнегиња Стане, ћерка витешкога црногорског кнеза Николе, а сада већ Њено императорско височанство, Анастасија Николајевна Романовска, војвоткиња Лајхтенбершка, супруга кнеза Ђорђа Максимилијановића Романовског, војводе Лајхтенбершког.

*

Кнегиња Стане рођена је на Цетињу 23. децембра 1867 као трећа ћерка и у опште треће дете кнеза Николе и кнегиње Милене. На крштењу јој је кумовао пок. кнез Михаило Обреновић. Као девојчица одведена је у Петроград на васпитање, где се као и сестре јој (старије и млађе) о царском трошку васпитавале.

Овог лета испратила је с оцем и братом своју старију сестру Милицу у Пе-

троград на венчање са великим кнезом Петром Николајевићем, и управо уочи свадбе сестрине, 25. јула, испроси је војвода Лајхтенбершки за супругу себи и венча се с њоме већ 16. августа.

Кнез Ђорђе Лајхтенбершки је унук пок. цару Николи по кћери, исто тако као и садањи цар руски што му је унук по сину, те је кнез Ђорђе Лајхтенбершки цару Александру III. брат од тетке.

Кнез Ђорђе Лајхтенбершки је по томе члан царске руске породице, носи титулу „царског височанства“ и има тако исто права на престо, као и остали велики кнезови, разуме се по реду наследства, које му као огранку женске гране тек по престанку мушке гране припада.

С тога је и цар Александар III. одмах на дан венчања са дебелог мора, са царске јахте „Держава“, на којој је онда путовао у тазбину, у Данску, издао указ, у коме вели: „Повелџаемоу Правителъствуемоу Сенату сдѣлатъ распоряженіе, чтобы княжна Анастасія Николаевна Романовская, Герцогиня Леихтенбергская, по принадлежащему ея супругу титулу, во всѣхъ, гдѣ приличествуеѣ, случаях, была именуема императорскимъ височествомъ.“

Но не само да јој је цар Александар III. подарио највећу титулу у држави, већ јој је дао и венчани *мираз од једнога милиона рубаља*.

Кнез Лајхтенбершки је пак јако богат, а у Црној Гори је ове године неродница и глад, те кнегиња Стане Лајхтенбершка уступи цео свој мираз, цео милион рубаља сиротињи црногорској, — те тим чином постаде „највећа српска добротворка.“

Таква добротворка заслужила је да се с њоме више позабавимо, заслужила је да и њену нову породицу са српском публиком боље упознамо.

*

Кнежевска породица лајхтенбершка као таква појавила се тек у овоме веку. Порекло њено налази се још у прошлome веку у грађанском сталежу.

Данашња породица лајхтенбершка повлачи своје порекло од царице Јозефине, прве жене Наполеона I, из њенога првога брака са грофом Александром Воарне.

Царица Јозефина била је грађанска

кћи. Отац јој је био Јосиф Ташер де ла Тажери, пристанишни капетан на француској колонији у западној Индији, на острву Мартинику. Први пут се удала за свога земљака, мајора Александра Боарне, који је после у револуцији био секретарем и у два маха председником француске народне скупштине, а и ђенералом у француској војсци, али који је на послетку под владом терора на гилотини морао свршити. Из тога брака остало је Јозефини двоје деце: синчић *Јевђеније*, каснији војвода Лајхтенбершки и *Хортензија*, каснија супруга краља холандскога. Луја Бонапарте, и мати Наполеона III. потоњег цара француског.

Јозефина се удала као удовица с двоје деце по други пут за Наполеона I. и постала је уз њега првом царицом француском. Али онда, кад је она за Наполеона пошла, овај није још био цар, већ је само био ђенерал Бонапарта.

Кад је пао Робинјер, Јакобинци су још и са сокака покушавали, да дигну устанак и да се дочепају власти. Онда моћни директор *Бара* ишао је за тим да овај устанак у клици угуши. За тај посао требали су му zgodни људи. У премисљању о тој ствари, пао му је на памет Бонапарта, кога је он још код Тулона упознао. Но како су са надом терориста компромитовали се и понадали многи људи та је иста судба постигла и Бонапарту, који је због сумње, да је потајни терориста, био отпуштен из војске. Бонапарта био је баш у то доба без службе и занимања. Но директору *Бари* свидео се он као zgodна личност, и овај га позове себи, и повери му дужност да јакобински устанак у клици угуши, што је Бонапарта, кога су међутим ђенералом начинили, савестно, и помоћу каргача на длаку извршио.

Кад је ђенерал Бонапарта устанак угушио, изда строгу заповест, да за извесно кратко време сви грађани морају сво оружје, које им се у рукама налази, јавно положити.

Једног јутра дођу ђенералу Бонапарти двоје деце са оружјем њиховог покојног оца. То су били *Јевђеније* и *Хортензија* Боарне. Захтевали су, да их баш пред њега изведу, што им се и учини. Ту пред њим

обоје пољубе најпре оружје и онда му га предаду, и изјаве поруку и молбу од њихове матере на ђенерала, да им бар допусти, да мач свога оца као драгоцен породични спомен кући понети могу. Венерала Бонапарту дирне овај приказ, и упусти се одмах с децом у разговор. Запита их ко су и ко им је мати, и дозна одмах, да су деца сирочад генерала Боарне. У Бонапарти пробуди се одмах и жеља, да види ту интересанту ђенералску удовицу, те изјави деци, да ће им мач очев радо повратити, ако мати сама буде по њега дошла и то захтевала. Тако је Бонапарта изазвао први састанак са каснијом својом супругом Јозефином. Како је поред тога Јозефина била добра пријатељица директора *Баре*, протектора Бонапартиног, — то је брзо дошло до интимног познанства и брака. Први њихов састанак био је г. 1795. а почетком г. 1796. била је Јозефина већ по други пут удата, и жена ђенерала Бонапарте. Деца њена: *Јевђеније* и *Хортензија* постала су пасторчад Наполеонова.

Шта је после било са Наполеоном и Јозефином, — познато је. Највиши положај што су га Наполеон I. и Јозефина у француској заузели, није остао без утицаја и на њену децу из првога брака, на *Јевђенију* и *Хортензију*. Сјај царске круне облио је и њих обоје.

Јевђеније (рођ. г. 1781.), који је био већ дечак у 15-ој години, кад му се мати удала за Наполеона, могао је дочекати да и лично ужива сву славу прве царевине. Са успоставом францускога царства год. 1804. постане и он француским принцем. А како је Наполеон делио освојене земље и престоле, и по ђуди кројио карту Европе, то *Јевђеније* Боарне постане, г. 1805. под краљем Италије. Г. 1806. ожени се са *Амалијом Аугустом*, принцезом баварском и Наполеон начини га принцем мьетацким и посини га са правом наслеђства круне талијанске.

Уз Наполеона држао је *Јевђеније* чврсто све до његовог првог пада. После се повукао, и није више учествовао у каснијем ратовању. За време конгреса нашао се у Бечу, да осигура своја права. Њему је већ уговором *Фонтенебловским* била одре-

ђена накнада од 20—25 милиона франака за изгубљене приходе у Италији. Но бечки конгрес остави му приходе у Анкони, а у накнаду за остало обвеже сицилијанскога краља, да му 5 милиона франака исплати. Ову своту уступи он круни баварској, која му за то даде грофију *Лајхшенберг* и кнежевину *Ајхштат*. То је био први кнез Лајхтенбершки, оснивач данашње кнежевске породице тога имена, који је после у Минхену год. 1824. преминуо. Он је за собом оставио леп спомен, јер је важио као поштен и карактеран човек.

Удовица га је на дуго преживела, и оставили су иза себе четири сина и четири кћери.

Кћери њине овако се разудале: 1. Јозефина удала се за Оскара, краља шведског; 2. Јевђенија за кнеза хохенцолернхехингенског Фридриха; 3. Амалија за Петра I. цара бразилијанског; и 4. Теодолinda за грофа виртембершког Вилхелма.

Најстарији син Карло Август Јевђеније Наполеон, војвода Лајхтенбершки, ожени се португалском краљицом Доном Маријом и постао је тада краљевским принцем португалским, али је после два месеца иза свадбе умро.

Други син је Макс Јевђеније Јосиф Наполеон, који је год. 1817. у Минхену рођен и који је после смрти свога старијег брата титулу војводе Лајхтенбершког наследио. Ово је непосредни предак данашње руске породице Лајхтенберг.

Оставши мален иза оца, водила је мати бригу о његовом васпитању, и био је добро васпитан. Осим тога био је момак на очима.

Г. 1837. пошље га његов ујак, Лудвиг I, баварски краљ на велики коњанички маневар у Русију, што га је цар Никола код Вознесенска приредио. Старија ћерка цара Николе, Марија Николајевна, била је у то доба девојка на удају. На поменутих маневрима било је много страних гостију, и цар Никола ослови своју ћерку, да би време било да се удаје а прилика је и тако ту, те између гостију нека изабере себи ђувегију. Марија се загледала била у кнеза Лајхтенбершког и одазове се очевој понуди; изјави му да је готова на удају, и саопшти му шта више, да је ђу-

вегију себи већ и одабрала. Цар Никола зажели знати, ко је тај, али Марија му рече, да ће га сутра видети на маневру и да ће га познати по перјаници, коју му она назначи каква је.

Кад је сутра ујтру цар дошао на маневар, тражио је очима ђувегију, како му га описа ћерка. — али је уједно био и изненађен, јер му се прилика није свидела.

Цар Никола је био човек тврде воље, али му је и ћерка таква иста била. Конац ове историје био је нанослетку тај, да је кнез Лајхтенбершки морао с места Русију оставити. Али све то није цареву ћерку поколебало, и кнез Лајхтенбершки доби после године дана опет приступа у Русију, где се 4. новембра 1838. вери, а 14. јула 1839. венча са великом кнегињом Маријом Николајевном.

Услед ове женидбе добије он титулу царског Височанства.

Кнез Лајхтенбершки бавио се научним студијама, и на једном путу у Урал, који је ради геолошких испитивања подузео, озебе и оболи на плућима, те је годинама боловао, док није 20. октобра 1852. и умро.

Удовица му се после четир године опет удала за руског грофа Строганова. Али из првога брака остало је, шесторо деце: двије кћери и четири сина

Један од ове мушке дече, Сергије Максимилијановић Романовски, кнез лајхтенбершки, погинуо је у последњем руско-турском рату при једном рекогносцирању у Бугарској 12. октобра 1877.

Најмлађи брат им је пак Ђорђе Максимилијановић Романовски, кнез лајхтенбершки, рођ 17. фебруара 1852., који је летос ступио у брак са црногорском кнегињом Станом „највећом српском добротворком“.

*

Кнежевска породица лајхтенбершка и мала је већином своја добра у папиној држави, која је г. 1846. папиној влади за 20 милиона франака продала, те је за тај новац у Русији добро Тамбов купила, где и кнегињица Стане данас пребива.

Породица Лајхтенбершка важи као богата породица у Русији.

Историја је њена чудновата. Порекло јој је у западној Инђији, У владајуће кру-

гове европске ушла је преко првог царског престола француског. Одагнана од престола француског и талијанског, добила је у немачкој Баварској право, легитимитета, а данас је преко најстарије ћери цара Николе постала руском племићком породицом и чланом руске царске владајуће куће.

Као таква, породица Лајхтенбершка исповеда чак и веру православу.

С том кућом опријатељила се сад и кнежевска црногорска породица, да преко ње црногорски народ добије у лицу своје младе кнегињице *највећу доброшворку своју.*

М. Д—Ћ.

Заман су ти слатке речи
што ти увек уста зборе,
кад ти срце од освете
хоће злбом да изгоре.

Заман су ти добра дела
заман хвала твога блага;
видео сам сиротанче
како гониш с' твога прага.

Хоћеш да си чувен, виђен,
у народу да се чујеш,

М. Раковиц, 1889.

„ТВРДИЦА“

а овамо зловна душо
сиротињи ланце кујеш.

Познајемо срце твоје
што је тврђе од камена,
познајемо груди твоје
милосрђа у њих нема! —

— „Велико је благо твоје“
чувено је твоје име“
„Чујеш клетву — видиш сузе“
оне бедне сиротиње?! —“

С. Попић.

КАКО ТРЕБА МАЛУ ДЕЦУ НЕГОВАТИ.

Неговању деце писано је много, врло много, али о томе предмету неће се моћи никад сувише написати. Скоро је изашла књига „Нормално дете“, коју је написала до сада непозната женска, госпођа Ана Вос, у којој књизи наилазимо ове важне напомене матерама:

„Једно од најважнијих средстава за одржање новорођеног детета, — то је купање. То је са свим лако изрећи, али је теже извршити.

„За купање треба нам пре свега дугуљаста када. Ова мора бити тако велика, да се у њој може дете још и у другој години купати. Нуждан је и термометар, да њиме можемо измерити топлоту водину. Ако баш немамо термометра, онда треба воду да меримо лактом*), а не шаком, јер ова није тако осетљива за топлоту. Воду треба толико разблажити, да нам термометар показује 26° Реомирових или 32° Целзијевих. Така вода нам је врло

пријатна кад метемо у њу лакат, а у такој води ће се и новорођено дете најбоље осећати. У левој руци ваља држати детињу главу, а десном га ваља сапунити и прати. Сво тело детиње треба да је у води, само глава да је ван воде. Тако треба дете купати пет минута. Кад се дете извади из воде, треба онда сунђер умочити у мало ладнију воду па преко главе и леђа испедити; онда га одмах треба увити у вунени покривач, па га добро избрисати.

„После купања се дете надоји, метне се у колица, па ако је лето, изнесе се у башту, или иначе на свеж зрак. Тако ће дете у шуштању лишћа наскоро свести очице, па и заспати.

„Осим овог купања редовног ваља дете и иначе често прати. Мало дете је боље сувише често него сувише мало прати. Тако при сваком превијању га треба са свежом водом испрати, па са чистом пеленом избрисати, да се не оједе. Особито ваља пазити на она места, која су од дебљине пресапијена, да се ту унутри добро испере, јер се ту најпре оједе.

*) То наше просте жене знају, па тако мере воду и кад лебац месе.

То ваља пазити на ногама, ушима и на врату.

„Лети кад је велика врућина, ваља дете само у кошуљици мећати у кола. Како се оно онда добро осећа! Одмах подигне ножице и почне гукати. А како мора човек ону дечицу жалити, која су и у сред лета у перју утрпана. Покрај свог нашег „просвећеног“ столећа, како мало има разумних матера, које знају да своју децу разумно негују. Кад би одраслог човека у најјачој врућини у перје утрпали, тај би се ваљда морао угушити. Знамо да ће по гдекоја мати рећи: „То је сасвим нешто друго, одрастао човек и тако малено детенце; таком малом детету нужна је топлота, јер је нема.“ Али ово мишљење не стоји. Јер само кад опипамо тело малог детета, уверићемо се о противном. Колико је већ деце тако пострадао, што су до грше били утрпани.

„Кад хоћемо дете из кола да дигнемо, онда га треба тако положено дићи, да су нам обе руке испод њега подметнуте, јер су детиња леђа слабачка, оно не може само да се држи управо, кости су му још њежне и слабе, па би се иначе могла леђа искривити. Пре петог месеца не би требало дете никад тако држати, да нам седи на једној руци. Онда ће дете израстити право као свећа, и имаће лепо држање. Жалосно је то видити, како дете већ од шест недеља у хаљинице облаче, па га носе на једној руци, а глава му се тамо амо љуља. То није ни мало паметно, кад се пре петог месеца дете сасвим слободно

носи. Дете треба да у коли лежи, и да се не носи све дотле док оно само није толико ојачало, да се из кола подиже. У шестом месецу може се дете сваки дан по један сат мећати на патос да седи. Доцније се може увек, чим је у коли немирно, мећати да седи, па кад довољно ојача, оно ће почети да пузи. Кад је дете научено да седи и да пузи, онда му мати може и шити и други посао у соби радити, а кад је научено само да се носи, онда је мати везана, не може ништа радити, мора дете држати; јер није свака мати у стању да држи своје детету дадиљу.

„Најбоље што својој деци можемо дати, то је свежи ваздух. Не може човек мислити, како се мало дете на свежем ваздуху развија, како на пољу добро спава и како је добро. Ништа деца тако не вољу као свеж ваздух; онда су једра и румена, а деца, која су увек у затвореним собама, која никад на ваздух не излазе, та су бледа, слабуњава и много плачу. У опште су ваздух, светлост, вода и строга дијета, једини лекови, који се малој деци смеју давати. Један знаменити дечији лекар у Берлину имао је обичај да каже: „Ја не дајем деци испод једне године никакве медицине; изнесите га напоље на свеж ваздух, па ће га проћи кијавица.“ Да се дакле дете сачува од катара, треба га одмах с почетка на свеж ваздух износити. Детету не треба никад врат утопљавати, ни на цичи зими. За то га не ваља марамом ни тракама увијати. Ј.

КУПАЊЕ.

Шре неколико година написао је Др. Плиније Шварди из Милана (у Италији) једну броширу о купању као здравственој потреби. Он је у том свом спису навео, каква се купатила употребљавала и како се она удељавала још од најстаријих времена; изнео је разне врсте купатила: хладна, млака и топла: обична и минерална, с тушевима, парна и друга, па је од сваког навео, колико је, чим је и како пробитачно.

Писац је свој спис поделио на 12 оде-

љака, које би ваљало свако дете да учи као заповести божије, да се тако још из малена навикне, да држи чисто своје тело, јер су стари класични народи сматрали чистоћу као знак праве културе.

Ти дванаест правила излажемо у кратко овде и гласе овако:

1. Чистоћа је коже дужност и уједно знак цивилизације и личног достојанства.
2. Купање је најважнији и први лек за свакога човека, за свако човечије доба и за оба пола без двојбе потребно.

3. Топлота купатила ваља да се управља по томе, шта се њим постићи жели.

4. Хладно купатило, отприлике од 25⁰ (степени С.), ублажује живце, сузбија штетни уплив јаке врућине, умерава испарење коже, покреће приборе на радњу.

5. Топло или млако купатило, отприлике 30⁰ важи за најбоље купатило са здравствене стране; оно се може употребити за сваки темпаменат и ваља да га сви у опште узимају.

6. Врело купатило, отприлике 35⁰ служи само као лек у неким извесним болестима и може с додатцима разних лекарија да се употреби као лечничко средство.

7. Парна купатила (руска) и топла ваздушна (турска) купатила имају двојаку цел: здравствену, да учине кожу неосет-

љивом према спољним ваздушним променама — и лековиту, да лечи разне реоматичне болове.

8. Избегавати ваља купање онда, кад је тело или дух уморан, после јела и кад је тело озебло (хладно).

9. Купати се ваља, кад је коме топло, даље, најмање један сат после лакшег доручка, а два сата после доброг ручка.

10. У купатилу не треба дуго остати; треба га оставити, чим човек осети ма најмању зиму.

11. Здрави и јаки људи могу се купати из јутра пре јела, на ште срце, други никако пре јела.

12. Особе, које пате од лунања срца или тешко дувају, не треба никад да се купају док пре тога не зашту савета од лекара.

Ј Е С Е Н.

Кад небом облак лети сиви
 Ко расејаних мисли сен,
 Кад грану студен ветар шиб
 Те губи зелен украс њен.
 Кад сунцу магла крати пута,
 Кад цвеће суши смртан сан,

Тад зна и душа да је јесен,
 Тад губи свет свој чарован.

И она склапа вољно очи
 Да цвећем заспи снова сплет,
 Јер зна да пролеће, да носи
 Са пупољком њој нови свет. * *

БУКВИЦЕ ЗА МОМКЕ И ДЕВОЈКЕ.

(Из БЕЛЕЖАКА ПОКОЛ. ДРА Ђ. НАТОШЕВИЋА.)

О љубави.

— Где је љубави, само онде је рај довека.

— Два и по минута траје човеку век: један је минут дете, а један изнемогли старац, само по минута има за љубљење.

— Заљубљени је као божанством задахнут, изврши дела, да се другима учине чуда

— Љубав је најлепши дар божији, осим анђела само је људима дао, да њом анђели буду.

— Љубав је божији дар, што га само својим љубимцима даје.

— Љубав је и у Бога најјача и најсветија снага.

— Љубав је највиша светлња. Идол је љубави сам Бог. Бог је сама љубав, а човек је с љубављу најближи Богу.

— Љубав човека на свет рађа, љубав га однегује и човеком начини, она га кроз цео живот прати и у животу најслађе на гради, — ко год је само потражи.

— Љубав је најплеменитија страст, само она начини човека најсрећнија.

— Љубав је највећа чудотворка, она је од постанка света највећа чуда и најкраснија дела починила и чини и чиниће до краја света, али с људима, а не с кукавицама.

— Љубав даје срцу и души најјачи полет. Испред њеног светог задахнућа губи се све ниско и прљаво и буде све онако чисто и свето, као што је и она сама.

— Љубав начини од незнатне ствари највреднију; она не гледа очима разума, него уображења, а уображење нити је за

суђење нити за пресуђивање икада вредило, нити ће вредити, за то се и држи анђео (бог) љубави да је слеп и представља се као дете.

— Љубав чим не расте, она пада.

— Љубав начини од земље рај, од земног живота, небески.

— Љубав и старе подмлади.

— Љубав је најјача снага, даде тупом бистрину, и најневаљанијег начини добрим.

— Љубав стену размекша; љубав све надвлада; љубав се не боји опасности; љубав је преча од права; љубав не зна за забран.

— Љубав све може, све постигне, све учини; љубави нема ништа неможно, љубав савлада све, љубав планине премести.

— Љубав научи човека певати, свирати, играти; љубав начини човека вешта свему.

— Љубав је као смрт јака; све поднесе, све отрпи, све верује, свему се нада.

— Љубав не зна за зиму ни за међаву; љубав највећи терет начини лак; љубав убрза ноге.

— Љубав је у мужева само део живота, а у жена сав живот, — Жан Пол.

— Највиће јунаке и најкрасније људе учини љубав још веће и красније.

— Нема срца тако тврда да га љубав не растоши.

— Оно надање, с којом тражимо љубав, и она брига и немир док је не добијемо, и она стрепња да је не изгубимо, то је што нас у љубави онако срећне чини.

— Онда сам оживео, кад сам љубити почео.

— Полу живота је изгубио и то ону најмилију, ко никада љубио није.

— У љубави је право радовање љубити. Сву срећу љубави ужива онај, који љуби, а не онај кога љубе. Ко не љуби, па иека га сав свет љуби, он од све те среће и радовања нема ни трунка уживања.

— Без љубе је живот заточење; без љубе је живот смрт.

— Без љубави није срећна ни женидба ни удадба.

— Где нема љубави нема ни верности.

— Има људи, који с неким поносом

казују, да нису никада били заљубљени; то је као кад би се хвалили, да нису никада били срећни, да нису никада били паметни и свесни.

— Јадан је, ко ту свету, небесну ћер — љубав не познаје, а још јаднији, ко је себи отети даде.

— Јадан је ко не љуби, он сам стоји остављен, изгубљен у овом хладном свету, све му је пусто и отужно.

— Ко са својим милим и драгим поживи, ако и у по века умре, дуже је живео, него други и трипут онолико.

— Ко онде љуби, где неће да се ожени, ожениће се, где неће љубити, па ће се после кајати и што је љубио и што се оженио. — Демокрит.

— Ко без љубе живи, он је жив већ мртав.

— Ко није љубио, није ни срећан био.

— Ко не љуби, сам се казни и сам је убијца своје најсилније моћи и најслађе радости.

— Љубав је анђео, али за преварене гори, него анђео смрти. — Штифтер.

— Љубите се, који сте се узели, да вас не буде жао ни једног часка. Највећа је несрећа тек играчка онима, који се љубе. Уживајте то мало живота, јер нема човека, да ни у чем не оскудева; греши дакле, когод и један часак радости себи укида.

— Љубављу је човек анђелима брат и друг, а без љубави хладна стена и камен.

— Најсрећнији су часови у животу човечијем они, што их проводиш код своје добре љубе.

— Први љубавни загрљај, то је права дефлагмација човеку на земљи.

— Само је онај срећан, ко љуби.

— Свет је на љубави основан, љубав је свету срце и душа. Она тежња и привлачна снага мушког женскоме и женског мушкоме није нико себи сам дао, ни присвојио од другог, него је урођено, Богом дано, и не да се без тога ни замислити савршено, ваљано, дотупавно ни мушко ни женско.

— То је код женидбе и удадбе најжалосније, што одмах уз олтар блаженства стоји и гроб љубави.

— Чувај се опога човека, који се хвали, да није никога волео, код тога није све у реду.

— Извесно средство, да љубав момка и девојке доведеш у највиши степен: раздвој их и стављај препоне да се не са-стају. То може и од слабије љубави да начини најјачу.

— Јеси ли рад, да мушко и женско једно другом омилиш, ма и стари били. а ти им подај прилику, да буду што чешће заједно; то учини да се и најваљанија жена задовољи и с најникаквијим човеком и најизврснији муж с најлошом женом.

— Кратак растанак љубав распали, а дуг растанак убије.

— Ко ће љубав да пожње, нека љубав и посеје.

— Љубав је као ватрено вино, што је већма узаштиваш, све силнија бива

— Љубав се не купује и не продаје, она се само за љубав даје.

— Љубав је неисцрпљиво море; —

што је више дајеш, све је више имаш да дајеш.

— Љуби, ако ћеш да те љубе.

— Љуби, па ћеш бити љубљен, то је најизвеснији чин љубави, без тога не помаже никоји лек никоја трава ни обчина.

— Најдивљији човек и најгордија жена упитоме се и сљубе, чим остану на само.

— Права љубав, што се већма пречи, све силнија бива.

— Раздвајање слабу љубав угаси, а јачу распали; као што ветар жишку угаси, а јачу ватру и већи пламен разбукти.

— Раздвајање распали ватру љубави, оно већма сљуби оне, који се вољу него сви завети њихови.

— Само љубав рађа љубав и искреност рађа искреност и што је чистија и јача, то се чистијом и јачом враћа.

— Штета, што је љубав код већине људи одмах с почетка телесна, те их и не задахне душевно, па онда и не осете кадбрж се изметне и поквари.

ИСТОРИЈА КРТОЛЕ.

Године 1874. приликом стогодишње прославе, како је у Чешко Моравској засејана кртола (кромпир) приређена је изложба у Моравичану у Моравској из разних јела, која се готове од кртоле; истом приликом изнела је на углед велику количину јела гђа Хане Думек, супруга прашког школског управитеља, која је онда била издала на чешком језику књигу од 810 разних јела, која се готове од кромпира. Године 1883. издала је иста госпођа и на немачком језику таку књигу са многим доцунанама и додатцима под насловом: „810 Kartoffelspeisen“ (Pilsen, Druck und Verlag von Wendelin Steinhauser 1883.). У истој књизи је на крају додатак о „историји кртоле“, коју смо ради да изнесемо овде и нашим поштованим читатељкама и чита-тељима да виде, како је тај важан про-дукт дошао до нас и како је тако брзо и тако лако освојио све крајеве света, све народе и све трпезе од најбогатијих до најсиромашнијих. Она вели ово:

„Још до сад није потврђено, како је кртола дошла до нас и који је тај добро-твор, што је њоме Европу усрећио. Неки наводе да ју је око године 1588. донео у Италију „de Siacy Clusiovy“, а други пре-писују ту заслугу „Walter Raleigh-у или „Franz Drak-у“.

Као год што се не зна за име тога човека, тако је исто у таму замотана и права постојбина ове биљке.

Прве споменике о кртоли налазимо код писца Петра Мартира у првој поло-вини 16. века. Овај писац, па за њим и Зароте (1544. г.) и Кардау (1557. г.) на-воде, да кртола води своје порекло из земље Перу и Нове-Гранаде, где је на род зове „папа“, расти дивије и служи као храна не само људма него и животи-њама.

Спомиње се, да је за време владе Краљице Енглеске Јелисавете (год. 1558 до 1603) око године 1586. велика коли-чина кртоле донешена била у Енглеску земљу.

Било сад мако да је донео кртолу у Европу, тек свакако обвезао је нас потомке великом благодарношћу; ал да у распрострањау те биљке највише заслуге имају Шпањолци и Енглези, о томе нема сумње.

У 16. веку сматрала се кртола као новипа и неговапа је овде и онде по баштама. У 17. веку било је као и у 16.; нижи слој народа навикавао се на ову храну врло споро и за то се и помиње у народној привреди тек врло доцне

Године 1616. видимо је већ на краљевој трпези у Паризу; године 1625 донели су је трговци из Шпаније и Португалије у Тоскану; године 1650. дошешена је у Немачку, али се још једнако неговала само по баштама.

У Немачкој је стекао великих заслуга за распрострањање кртоле Фридрих Велики, јер је он избором земљишта и бољом негом поправио укус и своме народу прибавио богату и изобилну храну.

Народ се пак једнако туђио те нове биљке и шта више и таманно ју, те је морала власт да наређује војнике, да чувају њиве кртолске да какогод не уништи ове нове успехе нерасудност просте масе. Тек у време Фридриха III. спријатељио се свет с кртолом. За време 30. годишњег рата пренета је кртола из Немачке и у суседне крајеве: у Чешку, Баварску и Саску. — Из Енглеске је пренета 1708. у Мекленбуршку; године 1710. у Виртембершку, 1726. у Шведску, а 1746. у Шкотску

У Чешкој имају највише заслуга за ширење ове биљке Францискани, који су је за своју потребу садили по својим баштама, од куда је после преношена и у неке прашке баште.

Рудничани са чешких Рудника пресадили су је у Јоахимову долину, а отуда се после рашири у свима суседним брдовитим пределима. У брдовитим пределима чешким нашла је ова нова биљка брзо својих заштитника и љубитеља, ал у равнијим деловима ове земље није могла још дуго да се одомаћи.

Многи земљеделци су је сејали из морања и употребљавали су је само за марвену храну; ни саме казни нису их

могле на то приволети. Тек гладне године 1771. и 1772. припомогле су, да је кртола могла да се одомаћи.

За време те пужде био је присиљен народ да једе кртолу и радовао би се кад би ју добио да утоли глад. Од то доба нестало је предрасуда, као да је кртола опасна и отровна биљка и народ је јео и после без страха и бојазни плод њен.

Тим начином дошли су земљеделци брзо и до другог уверења, да је добра година у кртоли кориснија од добре жетве жита, јер један исти комад земље донео је много више асне у кртоли него у житу, и кад се временом упознао и са разним зготовљавањем јела, а он је онда почео више да пази и на земљиште и на боље обрађивање, да тако добије што кушнији и што обилатији плод.

Око године 1773. дошешена је у Чешку из Енглеске врло плодна и велика врста кртоле, звана „хавард“, која је тамо пренешена из Америке, овој је врсти погрешно приписивана кртолска болест, која је у то доба избила међу народ. Болест ова није могла да се расту мачи, али се отуд окренуло мњење против кртоле не само код народа, него и код самих власти. Поводом тим изишла је наредба 18 јуна 1780. год. у Берлину, по којој је било забрањено, да се једе млада кртола пре свршетка јула а да се не сме вадити из земље пре свршетка септембра. Једна слична наредба изишла је у Прагу 1805. године.

У Шлезвиг Холштајну изишла је строга наредба, да се кртола не сме вадити пре свршетка септембра и да се не сме млада (незрела) износити на пијаце, или да се једе.

Ратне године и глад од 1792—1813. год. растерали су све предрасуде и помогли су, да кртола заузме у привреди оно место, које јој по њеној вредности и важности припада и народ је почео на све стране да пегује ову плодну и корисну биљку.

Као што је било и пролазило с кртолом у средњој Европи исто је тако поступано и у Француској и тек је при крају прошлог века и тамо освојила земљиште.

И у Енглеској је пробила себи пута кр тола само тражбом јевтине и многе хране.

У Европи успева кртола тако добро,

да је године 1826. пренашана из Европе у своју првобитну постојбину, где је у то доба у кртоли оскудна година била“

БЕЛЕШКЕ.

ИЗ ПРОСВЕТЕ.

У срп. вишим девојачким школама у Новом Саду, Панчеву и Сомбору има ове школ. 1889/90. год. више ученица уписано, него у ма којој до садањој години. Ове су школе ступиле већ у своју 16. годину и тек се сад као што видимо, приметио обрт наших родитеља. До сад једва су ове школе бројале у сва 4 разреда по 50—60 ученица, ретко је које године доспело до 70, а у ове последње 2—3 године примећује се знатан напредак у томе. Тако дознајемо, да је ове школ. године уписано у новосадској вишој дев. школи 122 ученице, у панчевачкој 94, а у сомборској 90. Тај број се помножио поглавито поверењем родитеља са стране, јер сад већ ређе бива, да ће Србин родитељ своје женско дете одвести у туђу школу. Ово је лепа и пријатна појава за наш просветни живот и сад треба и наше власти и наш народ да обраћа овим заводима све више пажње, јер ће ови заводи од сад све више утицати на развој нашег народног живота.

У срп. учитељској школи сомборској има уписано ове школ. године у I. разреду: 29 муш. и 35 жен.; у II. разреду 27 муш. и 26 жен.; у III. разреду 24 мушких и 27 женских, свега: 80 мушких и 88 женских или 168 ученика. Ово је највећи до сад постигнути број ученика а заиста је, као што примећује и сам наш „Школски Лист“, крајње време, да се и на овом заводу, ако не из других, а оно бар из здравствених обзира, одеље и разреде ови ученици и ученице. Народни црквени сабор има и у овом погледу да учини што пре нужно расположење.

ЗА ДОМАЋИЦЕ.

Јабукe како се одрже зими. Замотај сваку артијом и онда сложи у сањдук тако, да дође таван ситно истученог гипса, а таван јабука. Горе нека се гипсом заврши. На тај начин одрже се јабукe не само преко целе зиме, него дочекају и идуће лето, као да су онда узабране.

Јаја промрзла да повратиш. Стави у хладну воду да преноће у њој, па ће се одкравити, ал онда их одмах трони.

Јабукe промрзле да поправиш. Остави промрзле јабукe да постоје неколико сати у хладној води и онда извади, утри и једи, биће добре. Или ако нећеш да их трониш, остави на каквом хладном месту, где се неће мрзнути, па ћеш их и доцније наћи добре и здраве.

Овако се ради и са промрзлим јајима.

Јаја да се дуго одрже. Китајци облене свако јаје благом од масне иловаче па оставе. Тако се одрже по више месеци и дају се преносити преко бела света, а неће се ни покварити ни полупати.

Кртолу (кромпир) водену да поправиш, да буде брашнавија и слаја: Подржи недељу дана пре кувања на топлом месту, н. пр. поред пећи или огњишта да се просуши; за тим кувај на пари, ако имаш за то згодан лонац, ако не, успи у обичан лонац мало воде, а кртолу завежи у прећу или тавку крпу с кртолом спусти у лонац до близу воде, а горе око лонца завежи добро ту крпу, да тако слободно виси кртола с крпом у лонцу изнад воде, па кувај, док се не скува кртола.

Кртола да не прорасте, да се дуже одржи: Стави је на $\frac{1}{4}$ сата у врелу пећ, или како Фр. нцузи раде: у корпама подрже за 3 минута у казану кључале воде. Така топлота убије клице, те не клијају; али ту закаћену или запарену кртолу ваља држати на сувом месту, у сувом песку или пенелу.

Мишеве да одбијеш од жита и житница. На мећи свуда око жита, на патос или под цакове и у цакове струкова од дивизме и мишеви ће се разбећи, јер не трпе тај мирис.

Мишеве и пацове није пробитачно требити отровима, јер не само да се тим може и друга домаћа живина и марва потровати, него што се мишеви, а особито пацови, отровани завуку по рупама и ту поцркају, па онда се развије отуда ужасан смрад, који убија здравље у људи, и

има примера, да се од тога поболела сва до-маћа чељад. За то је боље и пробитачније та-манити ову гад справама, мачкама и псима.

Мишеви пољски да не једу зрно, препору-чује се, да се житно семе покваси спиритом од канфора. Држање канфора у чекмежета и на друга места сачува ствари од мишева, па како је сад још доба да се сеје жито, добро би било, да наши економи окушају и ово средство против мишева.

Хлеб. Хвале као најбољи, најјевтинији а уједно и најздравији онај хлеб од чистог пре-крупљеног жита. Жито се не мора баш прекру-пити; неки га само исперу из две ил три воде, па га онда оставе дан и ноћ да стоји у води, док на зрну не пукне љуска; за тим се зрна изгњече и тесто направи. Из тако добивеног теста месе се одмах мали хлебчићи и пеку у пећи, само ваља пазити, да се пеку из тија. Тесто за овај хлеб не ваља тврдо умесити, него тек да се не развије, кад се у хлечиће меси.

На овакав хлебцац неће се моћи свако лако навикнути, за то се препоручује, да се испрва помало једе овог хлеба док се полако човек не навикне на њ.

Људи, који се хране само биљном храном (вегетаријанци) троше само овакав хлеб и често месе овај хлеб с млеком, или помешају у њега сува грождја, сувих трешања, вишања, јабука, крушака, шљива и т. д. па га једу у место колача.

Овакав се хлеб прави без кјасца и без соли, али лекари препоручују, да се меће по мало соли бар док се човек не навикне на неслан хлеб.

Ово препоручују особито за слабе стомаке и за старије људе.

Воће и зеље промрало да повратиш: Стави га у хладну воду, где има снега ил леда поме-шано, нека постоји ту неколико сати; извади га ил воду проспи, а воће или зеље остави на сувом и топлом месту да се исуши, но пре тога убриши воће сувом крпом, па онда остави на таком месту, где се неће више мрзнути.

Зеље за зиму да оставиш: Очисти га лепо, послажи на даску и стави у топлу пећ да се осуши, па онда послажи у лонце, повези их кр-пом и остави на сувом месту.

Зеље да дуго одржиш: Узми здраво и чисто буре па посипи доле обичне соли и онда слажи таван зеља, таван соли све до горе затвори и остави. Тако се одржи дуго ине труне; али га ваља пре сваког кувања прелити кључалом водом.

ЗАРАД ЗДРАВЉА.

Диспепсија. Тако се зове болест, кад сто-мак не може добро да вари, а та болест обу-зима све више маха, особито код госпoде, која у изобиљу живе. Енглески специјалан лекар за те болести Др. Хал вели, да та болест долази обично од брзог, честог и многог јела. Онај од-већ кратки одмор од једног до другог јела по-најчешће навлачи ову болест. Да људи бар 5 сати не узму ништа од једног до другог јела, ова би болест врло ретка била; те поводом тим поставља овај лекар овака правила, којима ће се ова болест или сасвим избећи или у много случајева излечити: „1. Једи само 3 пут дневно; 2. Ни мрву између тога; 3. Употреби најмање по сата за јело; 4. Исецај месо у што ситније делове и добро ижваћи свако јело; 5. Не једи никад толико, да после јела осећаш и најмањи притисак; 6. После јела не ради ни умно ни телесно бар по часа.“

Живо месо. Многи је свет уобичајио, да једе живо (некувано и непечено) месо. То се не може увек осуђивати, јер је живо месо сварљивије од куваног и печеног и оно се од самих лекара често прописује за слабе стомаке; ал то може да буде и од штетних последица по здравље човеково, јер се науком доказало, да се живим месом могу навући разне болести. Већ одавно се зна, да се свињским живим месом могу до-бити тако зване трихине (ситне животињице) и тракавице (дугачке утробне глисте), а пре не-колико година држао је предавање члан париске академије наука Др. Тосент и примерима дока-зао, да се и говеђијим живим месом може на-вући туберкулоза (сува болест или јектика). Овим окужено месо продаје се по месарницама у великој количини, јер у кланицама варошким сасвим заражена, а за пренашање те болести довољно је и неколико искрица ове болести, што се не да ни избећи, ни приметити, па с тога препоручује, да се говеђије месо не узима ни-кад живо или тек у пола прокувано, него нај-мање да се загреје у 65 до 70 степена целзи-јеве топлоте; тек у такој топлоти угину оне искре, које преносе ту опаку болест на људе.

Спавање. Болесници обично мало спавају; а спавање је врло важна ствар; здрав, миран и довољан сан много вреди, јер се у спавању само тело снажи. Храна коју човек узима преко дана, она се сварива и спрема, а тек у спавању, кад су сва спољна чула умирена, тек онда се гра-

диво слаже и тако опет наклађује око, што је истрошено. Умни раденици по правилу потребују дуже спавање, од телесних раденика, јер ако се мождана снага не занови сном у довољној мери, наступа прерана мождана слабост или лудило. За болеснике је правило: да рано лежу и да остану у кревету све дотле докле им год прија спавање. Тешко сварљива јела и јела што драже крв, тако исто и доцна вечера захтевају дуже спавање, јер је спавање са ових основа било немирније. Са ових основа ваља избегавати и пића, која раздражују живце и мозак, као што су чај (теј) и кафа, јер се ни после ових пића не спава мирно, те се тако слаби мозак и нерви (живци) пре времена олабаве. Ко дакле пати од неспавања, немирних снова или страшних санова нека никако или само врло умерено вечерава.

Поступак са смрзнутима. До сад се мислило, да се смрзнути људи не смеју уносити у топле одаје и да се живот оваких невољника повраћа само постепеним загревањем: тарењем снегом или ладним чаршавима и да се прво смештају у ладне, па тек доцније у топлије и топлије одело и одаје. Новији лекари и физиолози дошли су пробањем на животинама, са свим на противне мере и тврде, да је у тим случајевима много боље и пробитачније кад се смрзнути спусти одмах у топлој води од 30 и више степена R. или кад се унесе у собу, која је топла 20—24° R, да пробави неко време. Опити су чињени с псима. Држали се пси у хладноћи (у хладном ваздуху) од —17° C. (испод 0), па се онда умотали и оставили на хладноћи од —15° C. (испод 0) и држали се толико, док није у њих било сасвим престало дисање, и једва да се приметити могло, да им срце бије. Од 20 примера, који су полако повраћани у живот држећи се старе методе тако, да су унешени пси у нешто топлију одају и да су полагаано загревани, угинуло је 14; од других 20 примера, који су унешени одмах у топлу собу, угинули су 8, али од оних 20 примера, који су одмах спуштени и купани у топлој води, није угинуло ни једно песето. Највише је овом приликом упао у очи онај брзи повратак животног кретања код свију удова и прибора у топлој води. сигурно са оне нагле и опште топлоте, која је крв разгрејала у свима деловима тела на једанпут.

Против срдоболје (пролива) употребљују да нас са врло добрим успехом црне јагоде и малине. Ове се јагоде могу исушити па оста-

вити, а могу се и фришке употребљавати. Суве јагоде се кувају у црно вино и дода се у то шећера, па се онда пије. Кад су фришке, онда се изгњече и у црно вино са шећером добро искувају. Ово се узима по двапут до четир пута дневно по пола кафене шоље за одрасле, а за малу децу па и одојчад по једну кафену кашику од овог пића. Ово средство не затвара, него само крепи унутарње органе.

И обоцима (минђушама) може да се пренесе болест. Нека ученица у Бечу, девојче од 14 година, носила је минђуше своје упокојене пријатељице, која је била умрла од суве болести (јектике). Није дуго трајало, а девојчету овом почну отицати доле уши, где су минђуше стајале. Лекари бечки изјаве, да је девојче обузела јектичава болест и заиста, после године дана умре и ово девојче од јектике, а беше здраво као тресак и од здравих родитеља. Ваља дакле јако пазити, да деца никакве ствари не носе и не облаче, што су пре носили и облачили болесници од прилепчиве болести, као што је и сува болест.

Р А З Н О.

Одело сироте школ. деце. Панчевачка цркв. општина делила је сиротој школској деци одело и обућу прошле недеље 29. окт. о. г. из закладе по којног *доброшвора Арона Борђевића и Христине Врањешевећке* свечаним начином. Ученице више девојачке школе отпевале су три песме од г. М. Топаловића; потпредседник општински г. Каменко Јовановић, држао је прикладан говор; при том је говорио још о заслугама по којних добротвора свештеник г. Ђ. пл. Бота, а ученица IV. разр. срп. више девојачке школе Анђелија Пајићева захвалила се у лепом говору у име обдарених ученика и ученица.

Краљица Наталија поклонилн је женском београдском друштву 100 ц. дуката.

У корист црногорских досељеника образовао се у Београду одбор за прикупљање прилога; председник је том одбору митрополит Михајило. — На ту цел приредило је већ београдско *женско певачко и музикално друштво* један велики концерат с игранком 21. октобра о. г. у сали више женске школе, који је по свој прилици морао врло лепо посећен бити, јер где се женске заузму, ту обично и успеха буде. — У Крагујевцу је на исту цел дало концерат радничко певачко друштво „Шумадија“. — Париски лист „La Nation“ превео је познати позив

београдског листа „Одјека“ за помоћ црногорским досељеницима и позива париско грађанство, да и оно на ову цел приређује забаве.

Од ових досељеника већ је на путу и друго одељење, те ће за који дан приспети у Србију и онда ће око 4000 душа црногорских бити размештено по српској граници према Косовом Пољу. Србија и српски народ у Србији чине све могуће, да овој својој браћи олакшају судбу, па би ваљало и ми с ове стране да отворимо срца своја и да пружимо по који дарак браћи својој у помоћ. За ту цел ће примити прилоге и београдско женско друштво..

Париска изложба довршила је своје трајање и на наш Митров-дан свечано је затворила двери своје. Ово је до сад најсавршенија и највеличанственија изложба била. Французи су овим показали да стоје на великом степену

културног напретка, те су тако и позвани да предњаче другим народима у културном развоју.

Не дели имање дечи за живота. Неки отац подели за живота свог сво имање своје на своје две удате ћери под условом, да сваки дан код друге иде на ручак и храну. На скоро, а ћерма се додија отац и отац опази то, па се потужи једном свом пријатељу, а овај му рече: Начини част и позови на њу обе ћери и зетове а ја ћу ти доћи о ручку и искаћу од тебе доста нагло 10.000 фор. у зајам на три месеца; а ти реци: с драге воље и 20.000 ф. на устани извади из касе ових 10.000 ф. што ти дајем. Тако и учини онај отац. Од то доба отимале се ћери за оца до смрти. Кад је умро обе појуре каси, али место новаца пађу велики камен и на њему изрезане ове речи: „Не дели дечи имање за живота.“

РАД ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА.

Новосаткиња.

Записник седнице одбора добротворне задруге Српкиња Новосаткиња држане у Нов. Саду ¹³/₂₅. септембра 1889.

Председава: Христина пл. Новићка подначелница.

Бележи: А. Варађанин перовођа.

Присутне су: Софија Јевтићка, благајкиња; одборнице: Ирма Адамовићка, Марја Ђ. Поповића, Марија Плавшићка, Катица Манојловићка, Јулка Политова и Катица пл. Нозићка прегледачица.

Бр. 49. Чита се записник одборске седнице од ¹¹/₂₃. августа о. г.

Одоставерава се.

Бр. 50. Председница позива одбор, да се изјасни, е да ли је намеран, да и ове године приреди какву задружну забаву у корист друштвене благајне. Обично се с јесени приређивале задружне забаве, па она мисли, да ће одбор и овом приликом хтети то учинити.

Решава се: да се приреди једна друштвена забава у суботу 28. октобра (9. новембра) о. г. и то, ако је могуће да буде концерт с игранком. За суделовање на концерту, да се позову г. г. Фердинанд Гал директор конзерваторије суботичке и Адријан Манојловић да сви рају, а обе гђице Милка и Ленка Дунђерска да певају. Осим тога, да се приреди и једна дечи-

ја представа са живим сликама и ако је могуће да то буде из српског живота.

Записник седнице одбора добротворне задруге Српкиња Новосаткиња држане 25. октобра (6. новембра) 1889.

Председава: Јулка Радовановићка начелница. Бележи: А. Варађанин перовођа.

Присутне су: Христина пл. Новићка подначелница, Соф. Јевтићка благајкиња; одборнице: Јулка Политова, Пава Живановићка, Пава Георгијевићка, Соф. Бипарићка, Марија Плавшићка Ирма Адамовићка; и прегледачице: Катица пл. Новићка и Драгиња Матићка.

Бр. 51. Перовођа извешћује, да се заказана забава из последње седнице није могла остварити, јер гђице Дунђерскове нису још никако дошле с пута, нити се одбор могао распитати, хоће ли се примити суделовања. Изчекивајући тако на њих, није ни ону другу господу суделаче позвао, те у том очекивању доснемо ево до близу оног дана кад је забава заказана и тако је у договору с гђом начелницом позвао данашњи одбор, да се о том предмету поново разговори и други термин закаже за забаву, или можда и начин забаве преиначи.

Решава се: да се остане при закључку последње седнице т. ј. да се приреди концерт и да се исти позову на суделовање; но у место представе живих дечијих слика, да се прикаже

комад „Инспекторка и директорка.“ Г. спода из Суботице позваће се званично, а за позив гђице Дунђерске и евентуално других суделачица овлашћују се гђе: начелница, подначелница, одборкиња Ирма Адамовићка и перовођа да позову и односно да пронађу, које би још суделовале, па да их на то и позову. Дан за забаву одређује се други дан нашег Божића или 26. децембра (7. јануара 1890.) о. г.

Бр. 52. Чита се допис приређивачког будимпештанског одбора за откриће попреча-споменика гђе Бишичке у Будапешти, које ће се свечаним начином открити 10. новембра о. г. по нов. кал. те позива и ову задругу на ту светковину.

Узима се на знање и перовођа се упућује, да тога дана у име ове задруге пошаље брзојавни поздрав.

Бр. 53. Чита се допис мађистрата сл. кр. вароши Новог Сада од 19. октобра о. г. бр. 18.116 којим се доставља овамо списак питомаца варошких, који уживају потпору из варошке домаће благајне с тим, да не би и ова за друга истима издавала припомоћ.

На знање.

Бр. 54. Председница позива одбор, да одреди колико ће ове године издати на одело, а колико на божићне дарове и да одреди, које ће одборнице одело и какво набављати за сироте школске девојчице.

Одређује се 120 ф. на одело и 80 ф. на божићне дарове. Одело ће набавити гђе: Соф. Јевтићка, Кат. пл. Н. вићка и Пава Живановићка, а умолиће се гђа задругарка Марија Завишићка, да покrojи одело, а одборкиње ће сашити и кад буде готово, раздати ће у један одређен дан. Према овој своти ће се и број деце равнати.

Ч И Т У Љ А.

Софија Марковића рођ. Димитријевића суруга уваженог књижевника и професора карловачке вел. гимназије г. Паје Марковића (Адамова) преминула је 25. октобра о. г. после дугог боловања у својој 25-ој години млађаног живота оставив за собом неутешна суруга и двоје незбринуте деце. Беше то врло честита жена, примерна мати и верна другарица мужу; у њој не само да су изгубили много и све суруг и деца него изгубио је и народ наш примерну чланицу и родољубиву Српкињу. Лака јој била црна земља!

Милена П. тка Вукичевића свршена ученица трећег разр. основ. нар. школе, ћерка ново-садеког адвоката Ђорђа Вукићевића преминула је после дужег боловања у својој 10-ој години живота 20. октобра о. г. и сахрањена је уз велико саучешће публике и деце школске, јер беше једна од најбољих ученица наших. Лака јој црна земља била!

НОВЕ КЊИГЕ.

Краљице Наталије повратак у Отаџбину. Спев Србина-Милоша Грабовачког. Друго издање. Штампарија Србина-Милоша Грабовачког 1889. Цена 10 нов. или 20 пара дин.

Српски велико-визиндски Календар за просту годину 1890, која има 365 дана. Година десета. Издаје књиџара Јовава Радака 1889. Цена 25 новч.

Изишао је из штампе „Орао“ велики илустровани календар за годину 1890. уз сарадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година шеснаеста. Овај највећи, најбољи, најлепши, а по томе најјефтинији српски календар, који је за ово петнаест година распрострањен у више од 200.000 комада по свима крајевима где год има Срба, штампан је и ове године на лепој, углађеној артији. Календарски део „Орао“ уредио је професор А. М. Матић. Овај део доноси: знамените године српске и опште, годишња времена, помрчења сунца и месеца, прквено рачунање времена, пасхалију, небесне знакове, сунце и планете, брижљиво описану планету владарку. У сваком поједином лепим знацима уређеном месецу стари и нови календарион, мене месеца, гатање о времену, предзнаке о години, радње месечне на дому и у пољу, народне и земаљске светковине, разне белешке, уз то чисто израбрициране листове за бележење.

Забавно-поучни садржај „Орао“ за годину 1890. грана се на ове одељке: Народни добротвори: † Митрополит Стефан Стратимировић од С. В. П. 2. Народне светковине: а) Прослава 500-годишњице косовске о Видову дну 1889. у Крушевцу. б) Миропозавање краља Александра у манастиру Жичи. 3. Приповетка; Краљица од Симе Матавуљ. 4. Народно здравље: Болести од разних заната, од Др. К. 5. Ратарске поуке: I. Каква сетва таква жетва. II. Мора ли бити корова? Од М. Петровића. III. Шта и како да радимо? пише Ж. В. IV. Из бележака † Дра Ђорђа Натшевића: 1. Како ће ратар да се помогне. 2. Наше ливаде. 3. Сејање и пиће за стоку. 4. Десет заповести о ђубрењу. 6. Пчеларске поуке: 1. Три кардинална правила из практичног пчеларства. 2. Вештачки ројеви, од Јована Живановића. 7. Виноградске поуке: Шта се може против филосере? од С. В. П. 8. Народна просвета: „Друштво Светога Саве.“ од С. В. П. 9. Песма Змај-Јована Живановића. 10. Песма, Н. В. Ђорића. 11. Уз наше илустрације Уз овај садржај иду Вапари и Огласи.

Илустрације за „Орао“ израђене су у првим уметничким заводима. I. Насловну слику: 1. † Јован Стерија Поповић. II. Ликове: 2. Митрополит Стеван Стратимировић. 3. Александар I. краљ Србије. 4. Краљица-мати Наталија. 5. Наследник црногорског престола кнез Данило. 6. Кнегиња Милица и заручник јој велики кнез Петар. 7. Ми-

хаил, митрополит Србије. 8. Герасим Петрановић. 9. Симо Поповић. 10. Мита Петровић. 11. Сима Лозанић. 12. Стеван Лазић. III. Сlike из наших крајева: 13. Спомен 500-годишњице косовске. 14. Миропомазане краља Александра I. 15. Тивот са светим моштина цара Лазара у манастиру Врдику. 16. Венчање кнегиње Милице са великим кнезом Петром. 17. Дом друштва св. Саве у Београду. 18. Босански бегунци. 19. Рањен пригорац. 20. Град Подгорица. 21. Град Спуж. 22. Сабор код манастира Каленића. 23. Варош Охрид на језеру Охридском. 24. Српчад из околине Призрена. 25. Србин и Српкиње из околине Призрена. „Орао“ за год. 1890. стоји само 50 новч. или 1 динар. Наручбине из Србије прима књижарница Белимира Валожића у Београду, која рабатује 20—25%. Из свију осталих крајева упућују се наручбине на потписану штампарии. Растуривачима и кушима за готово дајемо највећи убичајени рабат.

На „Орлови“ крили узлетио је „Царић“ мали календар са сликама за год. 1890. Цена му је 20 новч. или 2 гроша. Рабат и наручбина као у „Орла.“

Штампарии А. Пајевића у Н. Саду, издавалац „Орла“ и „Царића.“

Изао је из штампе Сандићев најстарији ерско-народни илустровани календар велики „Годишњак“ за просту годину 1890. уредио професор Андрија М. Матић. Година четрдесетпрва. Уз овај календар иде као уздарје једна врло лепа слика у бојама израђена „Св. Сава“ архиепископ и проsvетитељ ерски (у величини овог календара). Овај најстарији, најприпознатији, најбољи и најлепши а при томе и најјефтинији ерски илустровани календар, који је бар у 250.000 примерака по целој Српству распротрт, штампан је и ове године на врло лепој углађеној артији жуте боје, а с правом смео рећи, да је и садржајем, сликама и штампарским послом најбољи и најлепши него икоји други велики календар. Садржај: Стари и нови календар. — Знамените године ерске. — Знамените године опште. — Мухамедански календар. — Јеврејски календар. — Време. — Четир годишња времена. — Сунце и наш сунчани систем. — Нешто о планетама по веровању старих и по данашњој науци. — Марс планета владарица. — Помрачења сунца и месеца. — Ка ђем, видити планете године 1890? — Светли владајући дом у аустро-угарској монархији. — Важније земље и владари у Јевропи. — Српска православна црква у аустро-угарској монархији. — † Рудолф, краљевић и царевић, наследио престола аустро-угарске монархије, рођ. 9. (21.) августа 1858. умро 18. (30.) јануара 1889. А. Х. — Српска православна вел. гимназија ср. карловачка. С. Лазић, директор. — Прва помоћ у напрасним болестима док лекар не дође. ** — Ратарске будилнице, Дивош. П. Ј. К.—ић. — Опис Косова и косовске битке. Т. Ж. — Луперка или плава детелина. (Поука из пољске привреде.) Јован Вујић. — Негујмо рогату марву! — О бајању и

врачању. Један поглед на ратарски сталек. Пише један ратар. — Похвала раду. Др. Ђ. Д. — Смесице. — Уз наше илустрације. — Вашари (сајмови, панађури, пазари).

Календара „Годишњака“ библиотека за народ. Ради забаве: Здравко и Грозда. Прича из ерског живота. Написао Светозар Теодоровић. — У Коприви. Слика из ерског живота. Написао Милутин Трбић. — Смрт и премудри Соломун. Срп. нар. приповетка. — Из збирке Косте Ристића и Васе Лопчарског. — Шала и разбрига.

Сlike: Насловна слика: Св. Сава (икона за оквир.) — † Престолонаследник Царевић Рудолф. — Велика кнегиња Милица, супруга великога кнеза Петра Николајевића, ћерка пригорскога кнеза Николе I. — Велики кнез Петар Николајевић. — Наталија, мати миропомазаног краља Србије Александра I. — Александар I. први миропомазани краљ Србије. — Ј. Бели-Марковић, К. С. Протић, Јован Ристић, намесници краљевске владе и Србији. — Са венчања великога кнеза руског Петра Николајевића са кнегињом пригорском Милицом Петровића-Његуша у Петерхофу. Младенци се после венчања приказују руском цару и царици и пригорском кнезу. — Манастир Раваница у Срему. — Задужбина цар Лазара: Црква Лазарица у Крушевцу. — Николај Александровић наследио руског престола. — Стеван Лазић, управитељ ерске велике гимназије у Ср. Карловцима. — Катарина пл. Палић рођ. Мучалова, ерска добротворка. — † Јаков Игњатовић, ерски књижевник. — Ајфелова кула на светској изложби у Паризу.

Цена је „Годишњаку“ са додатком „Библиотеке за народ само 50 новч. а без „Библиотеке за народ“ само 35 новч. Наручбине из свију крајева прима потписана књижари — и која мањим препродајцима 25% а већим који у партији узму 33¹/₃% даје.

Ерски књижари и штампари.

Браћа М. Поповићи.

Позив на претрлату. На књигу „Занат је златан“ од П. Деспотовића (Ово је дело наградила Матица Српска.) Друго издање. (Прво издање штампано је у 3000 примерака.) На осмини изише 3 штампана табака. Цена је: 30 новчића или 60 пара динареких. Рок претплате траје до св. арх. Михаила. Имена претплатника штампане се Списак претплатника и новац шаље се потписаном; скупљачи добијају на 5 кв., 1 за труд. Претплату примају све књижаре. Ђаци, занатлијски помоћници (кафе) и шегрти добијају књигу у пола цене.

У Земуну, 16. октобра 1889.

Србин-Милош Грабовачки.

ИСПРАВАК.

Покојница Милева Ђ. Ђенисијевића није, као што је наведено у читуљи у прошлом 10. броју, супруга проте, него супруга Ђенисија Ђенисијевића трговца у Пљевљима.

САДРЖАЈ: 1. Снови. Од Ив. М. Поповића. — 2. Највећа ерска добротворка. Од М. Д.—ћа. — 3. „Тврдина.“ Од С. Попића. — 4. Како треба малу децу неговати. — 5. Купање. — 6. Јесен. Песма **. — 7. Буквице за момке и девојке. (Из бележака пок. дра Ђ. Натопшевића.) — 8. Историја кртоле. — 9. Белешке: а) Из просвете. б) За домаћице. в) Зарад здравља. г) Разно. — 10. Рад добротв. задруга: Новосаткиња. — Читуља. — Нове књиге. — Исправак.

Власник: Добротворна Задруга Српкиња Новосаткиња. — Издаје и уређује: Аркадија Варађанин.